

Metodika tvorby základnej bázy dát k Chronológii dejín knižníc na Slovensku¹

Veronika MURGAŠOVÁ

Abstrakt

Článok predstavuje štruktúru a ciele vytvorenej metodiky pre potreby projektu APVV-19-0524 Chronológia dejín knižníc na Slovensku od počiatkov do roku 2020 (Chronologia historiarum bibliothecarum ab initio usque ad annum 2020). Taktiež predstavuje jednotlivé časti metodiky v kontexte plánovaných výstupov. Cieľom článku je poukázať na dôležitosť metodiky pre naplnenie cieľov projektu a na jej význam pre riešiteľov a budúcich používateľov pripravovanej databázy Chronológia dejín knižníc na Slovensku. Databáza bude dôležitým zdrojom informácií pre všetkých výskumníkov v oblasti knižnej kultúry a knižničnej a informačnej vedy.

Kľúčové slová: dejiny knižníc, chronológia, dejiny knižnej kultúry, metodika tvorby bázy dát

Abstract

The article presents the structure and objectives of the methodology developed for the needs of the project APVV-19-0524 Chronology of the History of Libraries in Slovakia from the Beginning to 2020 (Chronologia historiarum bibliothecarum ab initio usque ad annum 2020). It also presents the individual parts of the methodology in the context of the planned outputs. The aim of the article is to point out the importance of the methodology for the fulfilment of the project objectives and its significance for the researchers and future users of the forthcoming database Chronology of the History of Libraries in Slovakia. The database will be an important source of information for all researchers in the field of book culture and library and information science.

Key words: history of libraries, chronology, history of book culture, methodology for creating the database

---

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu podporeného Agentúrou na podporu vedy a výskumu č. APVV-19-0524 Chronológia dejín knižníc na Slovensku od počiatkov do roku 2020 (Chronologia historiarum bibliothecarum ab initio usque ad annum 2020).

Metodika tvorby základnej bázy dát k Chronológii dejín knižníc na Slovensku vznikla ako jeden z dôležitých výstupov projektu Chronológia dejín knižníc na Slovensku od počiatkov do roku 2020 (*Chronologia historiarum bibliothecarum ab initio usque ad annum 2020*) podporeného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (ďalej len CHRONUM). Primárne je určená pre riešiteľov spomínaného projektu, ale bude dôležitým podporným materiálom aj pre budúcich používateľov pripravovanej databázy s názvom Chronológia dejín knižníc na Slovensku. To najmä vzhľadom na to, že databáza ani po ukončení projektu nezostane uzavretá, ale bude žijúcim systémom, ktorý budú môcť používatelia ďalej aktívne dopĺňať o ďalšie dohľadane dáta týkajúce sa dejín knižníc na Slovensku. Celkové znenie metodiky je dostupné pre riešiteľov projektu aj širokú odbornú verejnosť na webovej stránke projektu v časti Výstupy projektu: <https://others.ucimesaweby.sk/chronum/vystupy-projektu/>.

O projekte

Projekt v rámci ktorého *Metodika tvorby základnej bázy dát k Chronológii dejín knižníc na Slovensku* vznikla je interdisciplinárny a rieši sa v dvoch hlavných odboroch: Knižničná a informačná veda (sociálne aspekty) a Historické vedy a archeológia. Výstupy projektu budú zamerané na inovatívne sprístupnenie poznatkov o dejinách knižníc, ktoré tvoria fundamentálnu súčasť kultúrneho dedičstva odzrkadľujúc kultúrnu, spoločenskú a výchovno-vzdelávaciu úroveň Slovenska a Slovákov naprieč dejinami a poskytujúc nevyvrátiteľné dôkazy o vklade Slovenska do korpusu európskeho kultúrneho dedičstva (Augustínová a kol. 2019).

Jedným z inovatívnych spôsobov prezentácie získaných poznatkov budú vytvorené online databázy. Databázy budú poskytovať výhody online priestoru pre získavanie dát, ktoré bude možné vyhľadávať na základe viacerých filtrov. Predstavenie databáz a ich detailné fungovanie a význam budú témou samostatných článkov v konečnej fáze projektu. Prvou z nich je databáza sekundárnej literatúry k problematike dejín knižníc na Slovensku, knižnej kultúry, knižnej legislatívy, konferencií a workshopov týkajúcich sa knihovníctva a knižnej kultúry, knihovníckym časopisom, ale aj osobnostiam knihovníckeho života na Slovensku.

Druhá databáza vychádza z hlavného cieľa projektu a to tvorby chronológie dejín knižníc na Slovensku. Celý projekt je zameraný na primárnu heuristiku a základný výskum v oblasti získavania informácií a pertinentných pramenných dokumentov, ktoré podajú dôkaz o intelektuálnej úrovni obyvateľstva žijúceho na území dnešného Slovenska od obdobia stredoveku, ktorej dokladmi je zbierkotvorná činnosť ústiaca do vzniku knižných zbierok,

neskoršie knižníc. Výskumnou témou projektu je získanie primárnych a pramenných dát, ktoré vytvoria a budú prezentovať chronologický retrospektívny pohľad na dejiny knižníc v prostredí digitálneho informačného priestoru. Výskumným problémom je materiálová dokumentácia konkrétnych prejavov zbierkotvornej činnosti a základných momentov inštitucionalizácie knižníc na území Slovenska. Špecifickým výskumným problémom projektu je vizualizácia získaných dát prostredníctvom nových technológií a ich propagácia v kontexte popularizácie vedy. Všeobecný rámcový cieľ projektu vychádza z poznania, že súčasná úroveň informačných a komunikačných technológií poskytuje prostriedky na rekonštrukciu siete knižníc s interaktívnym prístupom pre širokú verejnosť (Augustínová a kol. 2019).

Vzhľadom na obrovské množstvo dát, nie je ekonomicky výhodné všetky údaje vydať v tlačenej publikácii, a tak ku klasickej printovej publikácii so základnými chronologickými heslami vzniká online databáza, kde bude chronologických hesiel podstatne viac a budú vyhľadateľné na základe viacerých kritérií. Na to, aby takáto databáza plnila svoj účel je potrebné zbierané dáta dostať do stanovenej štruktúry, a práve preto vznikla samotná metodika, ktorá uľahčuje finálne spracovanie online databázy.

Ciele projektu a metodika

Podľa Augustínovej a kol. (2019) sú ciele projektu súvisiace s metodikou tvorby základnej bázy dát k Chronológii dejín knižníc na Slovensku nasledovné:

- Pasportizácia pertinentných dát nachádzajúcich sa v archívoch, knižniciach a sekundárnych zdrojoch na Slovensku a v zahraničí;
- Vedeckým cieľom projektu je systematický heuristický prieskum a výskum dejín knižníc (zachovaných i nezachovaných) v priereze storočiami, identifikácia dokumentov k dejinám knižníc na Slovensku, prípravu digitálnych kópií primárnych dokumentov k dejinám knižníc, budovanie informačnej otvorenej databázy k dejinám knižníc;
- Vytvorenie chronológie dejín knižníc na Slovensku od počiatkov (12. storočie) do roku 2020;
- Sprístupnenie získaných dokumentov i následnej syntézy poznatkov formou štúdií, publikácií a softvérových riešení najmä v digitálnom informačnom priestore;
- Popularizácia poznatkov prostredníctvom webového sídla a vedeckých podujatí.

Splnenie všetkých cieľov podporuje aj vznik metodiky, na základe ktorej sa eliminuje nutnosť dodatočnej štrukturalizácie získaných dát od jednotlivých riešiteľov projektu. Samozrejme tým nemyslíme absenciu redakcie chronologických hesiel a záverečnej korektúry.

Obsah základnej bázy dát

Základná báza dát k projektu CHRONUM sa skladá z:

- Kľúčové slová k skúmanej problematike;
- Súhrn sekundárnej literatúry k skúmanej problematike;
- Heslá ku Chronológii dejín knižníc na Slovensku od počiatkov až po rok 2020.

1. Kľúčové slová k skúmanej problematike

Identifikácia kľúčových slov k skúmanej problematike je veľmi podstatný krok, ktorý bolo potrebné v rámci projektu urobiť v jeho začiatkovej fáze. Primárnym dôvodom je správna identifikácia práve pre potreby tvorby základnej bázy dát k pripravovanej chronológii. Jedným z možných vyhľadávacích prvkov v databáze budú práve kľúčové slová. Kľúčové slová budú využité aj pri tvorbe Databázy sekundárnej literatúry k problematike dejín knižníc na Slovensku a zároveň aj pri tvorbe Databázy Chronológia dejín knižníc na Slovensku od počiatkov po rok 2020. Všetky doteraz definované kľúčové slová pre potreby projektu sú dostupné v online priestore a cez zverejnenú metodiku aj odbornej verejnosti. Zároveň bude zoznam kľúčových slov uverejnený aj na webovej stránke projektu po spustení oboch databáz.

2. Súhrn sekundárnej literatúry k skúmanej problematike

Pre bližšie skúmanie akejkoľvek problematiky je vždy potrebné vytvoriť súbor všetkých dostupných zdrojov, ktoré v súčasnosti evidujeme. Vzhľadom na tento fakt aj riešitelia projektu CHRONUM vytvorili súhrn sekundárnej literatúry k problematike dejín knižníc na území Slovenska od jej počiatkov do roku 2020. Súhrn sekundárnej literatúry však bude aj naďalej počas celého riešenia projektu reflektovať aktuálne vydávanú literatúru k spomínanej téme, aby tak vznikol komplexný korpus, ktorý ani po skončení projektu nebude uzatvorený a bude naďalej aktualizované pre potreby všetkých odborníkov v danej oblasti výskumu.

3. Heslá ku Chronológii dejín knižníc na Slovensku od počiatkov až po rok 2020

Najdôležitejšou časťou základnej bázy dát pre potreby projektu CHRONUM sú samotné heslá, ktoré budú súčasťou vytváratej online databázy. Práve tejto časti venuje metodika hlavný priestor a presne metodologicky vedie riešiteľov ako heslá správne vytvárať, pretože nejde len o samotný text hesiel, ale aj o doplnkové údaje, ktoré musia byť v presnej štruktúre.

Príklady doplnkových údajov a ich spôsob zapisovania uvádzame ako výňatok z Metodiky tvorby základnej bázy dát k Chronológii dejín knižníc na Slovensku (Murgašová a Filip 2021). Heslá sa vytvárajú v online prostredí MS Excel na zdieľanom linku dostupnom prostredníctvom zverejnenej metodiky.

Keďže cieľom projektu CHRONUM je vytvoriť chronológiu dejín knižníc, je veľmi dôležité práve správne uvedenie časového rámca pre konkrétne heslá. V rámci štruktúry môže ísť o dva dátumy:

Dátum prvý

Povinný údaj – rok sa zadáva v nasledovnom tvare:

RRRR-MM-DD

RRRR-MM

RRRR

Dátum druhý

Používa sa v prípade časového rozsahu.

Napr. Trvanie konferencie k dejinám knižnej kultúry Od (Dátum prvý) Do (Dátum druhý)

Nepovinný údaj - slúži na určenie rozsahu, napríklad konanie konferencie a semináru, ak sa konal iba v jeden deň uvádza sa iba jeden deň. Využíva sa aj pri osobnostiach knižnej kultúry a knihovníctva. Prvý dátum je dátum narodenia a druhý dátum je dátum úmrtia.

Rok sa zadáva opäť v nasledovnom tvare:

RRRR-MM-DD

RRRR-MM

RRRR

Bibliografický popis zdroja

Druhým doplnkovým údajom je bibliografický popis zdroja daného hesla podľa normy STN ISO 690.

V prípade, že je potrebné uviesť 2 a viac záznamov o literatúre, je nutné oddelovať jednotlivé zdroje pomocou reprezentatívneho znaku **bodkočiarka (;)**.

Kľúčové slová

Je potrebné uviesť kľúčové slová k danému heslu, zoznam kľúčových slov je dostupný v samostatnom súbore.

V prípade, že je potrebné uviesť 2 a viac kľúčových slov, je nutné oddelovať jednotlivé slová pomocou reprezentatívneho znaku @.

Napríklad: šľachtické knižnice@inkunábuly

Lokácia/Miesto

V danej časti sa uvádza lokácia resp. miesto vzťahujúce sa k heslu, je to nepovinný údaj, je nutné ho zadávať v čo najzakladanejšom tvare a neurčitku. V prípade, že je potrebné uviesť 2 a viac údajov, je nutné oddelovať jednotlivé slová pomocou reprezentatívneho znaku **bodkočiarka (;)**.

- *krajiny sa zadávajú v tvare (Slovensko, Maďarsko, Česko, ...)*

Osobnosť/Inštitúcia

V danej bunke sa uvádza lokácia resp. inštitúcia súvisiaca s heslom.

Poznámka

Nepovinný údaj, slúži na poznámky tvorcov hesiel, napr. v prípade nutnosti dohľadania niektorých informácií, rozširujúcich informácií a pod.

Záver

Obsah metodiky nie je veľmi rozsiahly, obsahuje však dôležité kľúčové prvky pre budovanie databázy Chronológia dejín knižníc na Slovensku od počiatkov do roku 2020. Bez správneho metodického postupu by pri množstve dát, ktoré sa v danom projekte zbierajú nastal chaos a výsledok by nezodpovedal požadovanej úrovni. Podobný typ zápisu dát a metodiku je

možné využiť aj pri ďalších projektoch podobného zamerania na zber dát napríklad k historickým udalostiam.

Zoznam bibliografických odkazov

AUGUSTÍNOVÁ Eva a kol., 2019, *Chronológia dejín knižníc na Slovensku od počiatkov do roku 2020 (Chronologia historiarum bibliothecarum ab initio usque ad annum 2020)*. [projekt]. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2019.

MURGAŠOVÁ, Veronika a Vladimír FILIP, 2021. *Metodika tvorby základnej bázy dát k Chronológii dejín knižníc na Slovensku* [online]. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2021. [cit. 2021-09-11]. Dostupné na: <https://others.ucimesaweby.sk/chronum/vystupy-projektu/>